

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра статистики

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

“ ____ ” _____ 2020 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 051 «Економіка»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Статистика бізнесу»

на тему: «Сучасні тенденції ринку праці в Україні»

Виконавець:

студентка факультету менеджменту, об-
ліку та інформаційних технологій

Бойко В. С.

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Вітковська К.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ	6
1.1. Поняття та особливості ринку праці.....	6
1.2. Види і функції ринку праці.....	12
1.3. Система показників статистики ринку праці.....	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ	27
2.1. Статистична оцінка динаміки та структури населення на ринку праці.....	27
2.2. Статистичний аналіз ринку праці на регіональному рівні.....	47
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ	61
3.1. Статистична оцінка факторів, що впливають на процеси зайнятості і безробіття.....	61
3.2. Прогнозування рівня безробіття та зайнятості.....	74
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	92

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. В умовах ринкової економіки система соціально-економічних відносин має відповідати сучасним вимогам соціального розвитку та економічного зростання, тобто повинна забезпечувати ефективне функціонування ринку праці. Для цього необхідними є виважені управлінські рішення, методи та засоби регулювання, розробка яких певною мірою забезпечується комплексним статистичним дослідженням на основі формування конкретної методології. Не дивлячись на це, методологічні підходи оцінки ситуації на ринку праці залишаються предметом наукового інтересу. Саме тому, вдосконалення методологічних та методичних підходів оцінки діяльності національного та регіональних ринків праці потребує комплексного використання статистичних методів у вирішенні завдань управління.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретико-методологічних та методичних засад статистичної оцінки ринку праці України як бази інформаційно-аналітичного забезпечення розробки стратегії його розвитку та ефективного регулювання.

Основними завданнями кваліфікаційної роботи є:

- узагальнення та аналіз наукових поглядів на ринок праці, визначення його функцій, висвітлення поняття “функціонування ринку праці”, етапів його розвитку з метою теоретичного визначення сутності функціонування ринку праці як об’єкта статистичного дослідження;
- вдосконалення системи статистичних показників функціонування ринку праці, розкриття їх сутності, взаємозв’язку і взаємозалежності;
- розробка методичних положень та здійснення статистичного оцінювання інтенсивності процесів зайнятості та безробіття населення;
- розробка методологічних засад та здійснення статистичного оцінювання існуючого дисбалансу між попитом на робочу силу та її пропозицією, рівня безробіття в країні;

- розробка методологічних та методичних засад оцінювання функціонування регіональних ринків праці;
- визначення перспектив розвитку ринку праці України на основі статистичного аналізу основних показників його функціонування;
- обґрунтування за результатами проведеного статистичного дослідження стратегічних управлінських рішень, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування ринку праці в Україні.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є масові процеси, що формують сучасний ринок праці. Предметом дослідження є методологічні засади статистичного оцінювання та характеристики функціонування ринку праці.

Методи дослідження. Методи дослідження базуються на загальнонаукових і фундаментальних положеннях економічної теорії та статистичної науки. Для досягнення поставленої мети у кваліфікаційній роботі були використані наступні статистичні методи: методи системного аналізу, узагальнення і систематизації, групування, середніх величин, статистичного аналізу динаміки, варіації, кореляційно-регресійного, факторного аналізу, індексний метод, декомпозиції, багатовимірних оцінок, кластерного аналізу тощо.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою проведеного дослідження виступили нормативно-законодавчі акти України, дані офіційних статистичних збірників, наукові публікації вітчизняних і закордонних вчених, електронні ресурси офіційних сайтів Державної служби статистики та державних установ, результати спостережень, опитувань і обстежень та інших методів збирання первинних даних про стан зайнятості та безробіття в Україні.

Проблеми функціонування ринку праці, його принципи і механізм дії, причини виникнення безробіття, взаємовідносини між основними категоріями населення на ринку праці, визначення окремих чинників регулювання зайнятості було висвітлено у роботах науковців різних економічних шкіл: В. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Міля, Ж.-Б. Сея, К.Р. Макконнелла, А. Маршалла, А. Лінбека, Д. Сноуера, Дж. Тобіна, Дж. Гігсома, І. Фішера, А. Фі-

ліпса, М. Фрідмена, А.М. Оукена, так і сучасних учених: С.І. Бандура, Д.П. Богині, В.С. Буланова, В.С. Васильченка, О.А. Грیشнової, Т.А. Заяць, С.А. Карташова, А.М. Колота, О.О. Котляра, Ю.М. Краснова, Е.М. Лібанової, В.В. Онікієнка, В.П. Онищенко, В.М. Петюха.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (35 найменувань) та 3-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінки. Основний зміст викладено на 88 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 24 рисунки.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглядаються теоретичні та методологічні основи статистичного дослідження ринку праці, а саме: поняття та особливості ринку праці, види і функції, система показників статистики ринку праці.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проведено статистичний аналіз ринку праці в Україні, зокрема: здійснено аналіз динаміки і структури населення на ринку праці 2010-2019 роки, розглянуто ринок праці на регіональному рівні.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи було проведено моделювання та прогнозування основних показників функціонування ринку праці України, а саме: виявлено основні фактори, що впливають на рівень зайнятості та безробіття, здійснено прогноз чисельності економічно-активного населення, рівня зайнятості та безробіття.

Публікації. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра підготовлено 2 публікації. Бойко В. С. Статистичний аналіз зайнятості в Україні [Текст] / В. С. Бойко, К. В. Вітковська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 6. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2020. – С.44-53. Бойко В. С. Статистичний аналіз рівня безробіття в Україні [Текст] / В. С. Бойко, К. В. Вітковська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 5. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2019. –С.13-21.

ВИСНОВКИ

Серед проблем, від вирішення яких залежать тенденції динаміки економічного розвитку України, сьогодні одне з ключових місць займають проблеми, пов'язані з системою ринку праці.

Сфера зайнятості населення в Україні має ряд специфічних особливостей, які вимагають додаткового вивчення і структуризації. Зайнятість як категорія, заснована на суспільному розподілі праці, є однією з найважливіших проблем, яка обумовлює економічний і соціальний стан добробуту всієї держави і кожної людини окремо.

Проаналізувавши динаміку чисельності зайнятих в Україні за 2010-2019 роки, нами було виявлено, що у 2019 році порівняно з 2018 роком, тобто за 1 рік, кількість зайнятого населення в Україні збільшилась на 217,4 тис. осіб, тобто на 1,3%, при чому кожний відсоток цього збільшення містив у собі 163,6 тис. осіб. За період з 2011 р. по 2019 р., або у 2019 році порівняно з 2010 роком, тобто за 9 років, кількість зайнятого населення в цілому по Україні зменшилась на 2601,9 тис. осіб, або на 13,6%.

В Україні рівень зайнятості чоловіків вищий, ніж у жінок у всіх вікових групах. У 2019 році гендерний розрив у рівні зайнятості склав 13,9%. Найвищим гендерний розрив був у віковій групі 25-29 років і становив 22,0%, далі розрив склав 16,5% у віковій групі 30-34 роки. Найнижчим він був у віковій групі 71 рік і старше (1,4%).

Аналіз рівня зайнятості за секторами економіки свідчить, що у 2019 році найбільша частка зайнятих припадала на оптову і роздрібну торгівлю, ремонт автомобілів і мотоциклів – 1/3 зайнятих. Інша велика частка робочої сили (24,0%) задіяна у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві та у рибному господарстві, 20,0% - у промисловості. Лише 7,0% зайнятих у державному управлінні та обороні. Найменша частка зайнятих (1,2%) припадає на мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

Дані статистичних обстежень дозволили визначити основні тенденції розвитку неформальної зайнятості в Україні. До 1990 року зайнятість у неформальному секторі охоплювала 2-6% населення України. Протягом наступних років кількість та питома вага неформально зайнятих різко зросла. У 2019 року чисельність неформально зайнятих становила 3460,4 тис. осіб, або 20,9% всього зайнятого населення України віком 15-70 років (рис. 2.5). За 2010-2019 роки чисельність неформально зайнятих зменшилась на 1188,8 тис. осіб, тобто на 74,4%.

У 2019 році року кожний четвертий чоловік (23,8%) та кожна п'ята жінка (17,7%) були задіяні у неформальному секторі. При цьому у вікових групах неформально зайнятих 15-59 років зафіксоване переважання чоловіків, а серед осіб старшого віку (більше 60 років) – жінок.

Серед видів економічної діяльності у 2019 році неформальна зайнятість була найбільш поширеною у сільському, лісовому та рибному господарствах (42%), в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів (17%), а також у будівництві (17%).

За 2010-2019 роки відбулося коливання чисельності безробітних та економічно неактивного населення. Так, у 2016 р. порівняно з 2010 р. ці показники мали тенденцію до скорочення: у віці 15–70 років – на 6% та 13,1%, у працездатному віці – на 6% та 10,7% відповідно; порівняно з попереднім 2015 р. ці показники зросли: у віці 15–70 років на 1,4% та 0,1%, у працездатному віці – на 1,4% та 1,7% відповідно.

У 2019 році порівняно з 2017 роком чисельність безробітного населення у віці 15-70 років скоротилась на 12,4%, а у працездатному віці – також на 12,4 % (табл. 3). Рівень безробіття населення (за методологією МОП), у відсотках до економічно активного населення відповідної вікової групи за цей період мав тенденцію до зменшення у віці 15–70 років на 13,7 %, у працездатному віці – на 13,1 % відповідно.

У 2019 році в Україні основними причинами безробіття були: звільнення за власним бажанням (40,0 % загальної кількості безробітних), а також вивіль-

нення з економічних причин та сезонний характер роботи (21,0 % та 10,0 % безробітних відповідно). Рідше за все безробітними ставали через демобілізацію з військової строкової служби (1,0 % безробітних).

В цілому рівень безробіття у чоловічої частини населення вищий (8,5 %), ніж серед жінок (7,9 %). Жінка від 15 до 24 років має найменший попит на ринку праці, так як в цьому віці жінки або ще вчаться, або займаються створенням сім'ї. Дана категорія безробітних частіше за інших йде на лікарняний, так як має маленьких дітей, що робить їх небажаними співробітниками для роботодавців. Особливо високий рівень безробіття спостерігається серед населення віком 15-24 роки (15,4 %), а саме у жінок цей показник становить 15,3 %, а у чоловіків – 15,5 %.

Що стосується безробітних, які проживають у сільській місцевості, то в них рівень безробіття вищий (9,2%), ніж у міських поселеннях (8,6%) (рис). За даними Державної служби статистики, у 2010 році рівень безробіття у сільській місцевості становив 7,1%, що на 2,1% менше, ніж у 2019 році.

Розглянувши рівень зайнятості у 2019 році в регіональному розрізі потрібно сказати, що найвищий рівень зайнятості був у Харківській, Чернівецькій та Рівненській областях. Найвищий рівень зайнятості серед регіонів України — на Харківщині. Там працевлаштовано в середньому 55% населення. У Донецькій області рівень зайнятості є найнижчим - 44,0%. Внаслідок бойових дій більшість виробництв та промислових підприємств в межах непідконтрольних областей припинили свою діяльність, створивши тим самим проблему безробіття.

Низький рівень безробіття, здебільшого, тяжіє до таких великих міст як Одеса, Київ та Харків, південних та східних регіонів з відносно диверсифікованою економікою та гарними можливостями для економічного розвитку та підприємництва. На відміну від них, найбільше потерпають від безробіття сільські та багатогалузеві регіони з малим потенціалом для швидкої реструктуризації та нерозвинутою інфраструктурою, що зосереджені, в основному, в північній та західній частині країни. У Донецькій і Луганській областях рівень

безробіття є найвищим, що обумовлено важкими соціально-економічними умовами життя та праці під час проведення державою антитерористичної операції.

В рамках дослідження нами була визначена тенденція до зменшення кількості економічно-активного населення та зроблений прогноз, що їх кількість у 2030 р. складатиме 28394,4 тис. осіб, що в свою чергу призведе до збільшення рівня безробіття.

Для визначення основних факторів, що впливають на рівень зайнятості, по регіонах України була побудована багатофакторна регресійна модель, до якої увійшли рівень економічної активності населення, наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, частка населення працездатного віку.

До основних факторів безробіття належать: рівень інфляції, рівень освіти, середньомісячна заробітна плата і валовий регіональний продукт на душу населення.

На наш погляд, для боротьби з безробіттям, необхідним є впровадження наступних заходів:

1. Покращення рівня життя населення;
2. Розширення трудової еміграції;
3. Працевлаштування безпосередньо на підприємстві шляхом створення нових робочих місць (розширення або створення підрозділів, перекваліфікація на інші спеціальності і т.д.);
4. Заохочення приватного підприємництва та стимулювання самозайнятості населення, розвиток малого бізнесу (товариства, кооперативи, фермерські господарства);
5. Перепідготовка і професійна підготовка за дефіцитними спеціальностями і професіями;
6. Використання гнучких форм зайнятості (неповний робочий день, тиждень);
7. Широке інформування населення про можливість працевлаштування.
8. Реалізація програм підтримки молодих працівників. Для допомоги молоді можуть використовуватися різні методи: економічне стимулювання моло-

діжної зайнятості; створення спеціальних фірм, що пропонують роботу саме молоді; створення центрів навчання молодих людей тим професіям, в яких шанси на зайнятість найбільш великі.

З поглибленням реформ число безробітних повинне зростати в прямій пропорції з підвищенням ефективності виробництва і реальної оплати за працю. Більш того, необхідно форсувати структурне безробіття відповідно до реалізації програм реструктуризації виробництва, створюючи на її базі мобільний резерв робочої сили, що використовується для інтенсивного розвитку економіки. Перш за все слід прагнути до підтримки взаємозв'язку зайнятості, зарплати і інвестицій в оптимальному співвідношенні, що є умовою соціально - економічної збалансованості. Тільки так може бути забезпечена надійна економічна основа для створення нових робочих місць, що розширюють сферу ефективної зайнятості, що, в свою чергу, призведе до «розсмоктуванню» безробіття, зниження її рівня при стабілізації розвитку. Саме тоді стає можливим створення в доступній для огляду перспективі динамічної, адаптованої до глибинних ринкових трансформацій в економіці соціально-трудової сфери.

В цілому перехід до активної політики зайнятості в поєднанні з макроекономічної стабілізацією і зростанням продуктивності праці залишаються найважливішими пріоритетами в боротьбі з безробіттям в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. – К., 1996.
2. Закон України «Про зайнятість населення» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991. - № 14 . - с. 170.
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» // Урядовий кур'єр, 2000. -№72.
4. Богиня Д.П., Грішнова О.А. Основи економіки праці: Навч. посіб. - К.: Знання-Прес, 2000. - 313с.
5. Ринок праці, основні поняття і проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/econ-teor/4026-rinok-pratsi-osnovni-ponyattya-i-problemi.html>
6. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудова відносин: Підручник. - К.: Знання, 2004. - 535с.
7. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України. Інформація про діяльність ДСЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=262734&cat_id=3722603.
8. Види ринків праці. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5438284/page:24/>
9. Функції ринку праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buklib.net/books/25641/>
10. Глевацька Н.М. Зайнятість населення України в умовах нестабільної економічної ситуації: основні проблеми і напрями їх вирішення / Н.М.Глевацька, В.А.Михайлович // Наукові праці КНТУ. – 2010. – № 17. – с. 183-192.
11. Система показників аналізу та інформаційна база [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5015657/page:2/>
12. Підгорний А. З., Самоєнкова О. В. Статистика ринків: Навчальний посібник. – Одеса: 2014. – 408 с.

13. Бараник З.П. Статистика ринку праці: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 167с.
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
15. Статистичний збірник "Робоча сила в Україні 2019" [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/zb_r_s_2019.pdf
16. Підгорний А.З., Вітковська К.В. Соціально-демографічна статистика: Підручник // За заг. ред. канд. екон. наук, професора А.З. Підгорного. – Одеса: ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 450 с.
17. Калинина В.Н., Панкин В.Ф. Математическая статистика. – М.: Высш. шк., 2001. – 336 с.
18. Барсегян А. А. Методы и модели анализа данных / А. А. Барсегян, М. С. Куприянов, В. В. Степаненко та ін. – 2-е изд., перераб. и доп. – СПб. : БХВ-Петербург, 2004. – 336 с.
19. Phillips A. W. The Relation between Unemployment and the Rate of Money Wage of Change in the United Kingdom, 1861–1957 // *Econometrica*. 1958. Vol. 25. No. 100. P. 349.
20. Янковой О.Г. Моделювання парних зв'язків в економіці / О.Г.Янковой. – Одеса: Оптимум, 2001. – 198 с.
21. Макроекономіка: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За загальною редакцією доктора екон. наук, професора Зверькова М. І. – Одеса: Пальміра, 2016. – 267 с.
22. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.
23. Кравець О. С. Статистика: Навчальний посібник / О. С. Кравець. – О.: Пальміра, 2008. – 266 с.
24. Онікієнко В.В. Продуктивна зайнятість: зміст, актуальні проблеми і шляхи досягнення / В.В. Онікієнко, Н.І. Коваленко; НАН України, Рада по вивч. продукт. сил України. – К.: Принт Експрес, 1999. – 52 с

25. Головка М.Л., Пастухов В.П. Зайнятість населення України: соціально-економічні, правові та історичні аспекти. – К. 1998. – 381 с.
26. Трубич С.Ю. Сучасна парадигма української моделі зайнятості населення / С.Ю. Трубич, Є.П. Качан. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 35 с.
27. Cliff A.D., Ord J.K. Spatial Processes. Models and Applications. London: Pion, 1981. 266 p.
28. Чернега І. І. Державне регулювання зайнятості та основні напрямки його вдосконалення / І. І. Чернега // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип. 81(2). – с. 463-472.
29. Майсюра Е.Н. Зайнятість населення і вирішення кадрової проблеми в Україні / Е.Н. Майсюра // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5. – с.166-174.
30. Оникиенко В. В. Основные направления развития рынка труда на Украине и формирование механизма регулирования занятости //Материалы республиканской научно-практической конференции. Ч. II. – К: СОПС Украины НАН Украины, 1991. – С. 3.
31. Офіційний сайт Статистичної організації Європейської Комісії / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
32. Павленков В. А. Рынок труда. — М.: Общество «Анкил», 1992.
33. Петюх В.М. Ринок праці: навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 288 с.
34. Ушенко Н.В. Напрямки реалізації державного регулювання зайнятості населення України // Формування ринкових відносин в Україні. – 2004. – №11. – С.72-75.
35. Бойко В. С. Статистичний аналіз зайнятості в Україні [Текст] / В. С. Бойко, К. В. Вітковська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 6. Частина II – Одеса, ОНЕУ. – 2020. – С.44-53.